

POSTANOWIENIE

Dnia 18 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Żywicka

w sprawie z odwołania I.K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie

o rekompensatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 18 marca 2026 r.,

zażalenia organu rentowego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z dnia 17 września 2025 r., sygn. akt III AUa 1538/24,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 17 września 2025 r. w przedmiocie skargi kasacyjnej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 maja 2025 r. w pkt 1. ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 5 678,00 złotych, w pkt 2. odrzucił skargę kasacyjną.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że skargę kasacyjną od wyroku Sądu odwoławczego wywiódł organ rentowy skarżąc wyrok w całości. Wartość przedmiotu zaskarżenia oznaczono na kwotę 89 283,60 zł. Postanowieniem z 25 lipca 2025 r. Sąd Apelacyjny zdecydował o sprawdzeniu wartości przedmiotu zaskarżenia oznaczonego w skardze kasacyjnej na kwotę 89 283,60 zł i w tym celu

zobowiązał pełnomocnika skarżącego organu rentowego do wyjaśnienia, z jakich przyczyn wartość ta stanowi powyższą kwotę, jeżeli różnica między wysokością emerytury obliczonej z uwzględnieniem w kapitale początkowym rekompensaty, a wysokością emerytury bez rekompensaty, wynosi 473,14 zł miesięcznie, co wynika z pisma organu rentowego z dnia 19 sierpnia 2024 r., złożonego w postępowaniu apelacyjnym.

Organ rentowy w wykonaniu zobowiązania Sądu wskazał następujący, szczegółowy sposób wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia: $473,14 \text{ zł} \times 55 \text{ miesięcy (okres zamknięty 27.11.2020 r.-23.05.2025 r. - data wyrokowania)} = 26\,022,70 \text{ zł}$ (kwota wyrównania świadczenia) + $473,14 \text{ zł} \times 12 \text{ miesięcy} = 5\,677,68 \text{ zł}$ (wartość świadczenia za 1 rok na przyszłość), tj. łącznie 31 700,38 zł.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia jedynie w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, natomiast w pozostałych sprawach z tego zakresu skarga kasacyjna jest dopuszczalna w sprawach, w których wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych (art. 3982 k.p.c.). Utrwalony jest w judykaturze pogląd; że sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których przedmiotem zaskarżenia kasacyjnego jest wysokość świadczenia emerytalnego/rentowego są sprawami o świadczenie, w których dopuszczalność zaskarżenia kasacyjnego podlega ograniczeniu ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia. Jeżeli więc przedmiotem sporu jest różnica pomiędzy świadczeniem w wysokości wyliczonej przez ubezpieczonego a należnością ustaloną przez organ rentowy, wartością przedmiotu zaskarżenia jest suma kwot stanowiących miesięczne różnice pomiędzy świadczeniem dochodzonym a pobieranym za okres jednego roku (art. 22 k.p.c. por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 6 marca 2018r., II UZ 119/17, z 24 czerwca 2009 r., II UZ 19/09, z 21 lipca 2009 r., II UZ 26/09).

W niniejszej sprawie przedmiot odwołania stanowiła decyzja o odmowie przyznania rekompensaty. Sąd Okręgowy zmienił decyzję organu rentowego zaskarżoną przez I.K. Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu od wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach ustala się jako różnicę wysokości emerytury z rekompensatą i bez rekompensaty. Inaczej rzecz ujmując, skarga kasacyjna w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach jest dopuszczalna jeżeli 12- krotność różnicy w wysokości emerytury obliczonej z rekompensatą oraz bez rekompensaty przekracza kwotę 10.000 zł.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy należy wskazać, że różnica pomiędzy wysokością miesięcznej emerytury z rekompensatą, tj. 2285,20 zł, i wysokością emerytury bez rekompensaty, tj. 1812,06 zł, wynosi miesięcznie 473,14 zł. W ocenie Sądu Apelacyjnego wartość przedmiotu zaskarżenia winna zatem stanowić kwotę 5 677,68 zł (tj. 473,14 zł x 12 miesięcy).

Zgodnie z art. 398²¹ k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym ma „odpowiednie” - zastosowanie między innymi art. 368§ 2 k.p.c., który w zdaniu trzecim przewiduje, że przepisy art. 19-24 i 25 § 1 k.p.c. stosuje się „odpowiednio”. Sąd drugiej instancji może sprawdzić, czy podana w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia jest zgodna z zasadami jej ustalania zawartymi w art. 19-24 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 25 października 2017 r., II UZ 83/17). Sprawdzenie wartości przedmiotu zaskarżenia oznaczonej przez organ rentowy doprowadziło do ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia w kwocie 5678 zł (art. 22 k.p.c., po zaokrągleniu, punkt I sentencji), co stanowi kwotę ostatecznie wyliczoną przez organ rentowy jako różnicę w świadczeniach za 12 miesięcy.

Mając na względzie przedmiot postępowania w niniejszej sprawie, w której dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia i ustalenie, że wartość ta jest niższa niż 10.000 zł, Sąd Apelacyjny skargę kasacyjną uznał za niedopuszczalną. Z tej przyczyny, na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 3671 § 1 k.p.c., postanowił, jak w pkt. II sentencji.

Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 17 września 2025r., zaskarżając powyższe postanowienie w całości i wnosząc o uchylenie pkt 2 postanowienia,

rozpoznanie w trybie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. postanowienia w pkt 1.

Organ rentowy zarzucił powyższemu rozstrzygnięciu naruszenie

- art. 19-24 k.p.c. k.p.c, w zw. z art. 398⁶ § 2 k.p.c, art. 398² § 1 k.p.c., w zw. z art. 367¹ § 1 k.p.c., art. 398¹ § 1 k.p.c., art.398² § 1 k.p.c., art. 398⁴ § 1, § 2, § 3 k.p.c., art. 398⁶ § 1 i § 2 k.p.c.,

- naruszenie art. 25 ust. 2 k.p.c. w zw. z art. 26 k.p.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że wartość przedmiotu sporu wskazana przez Zakład i nie zakwestionowana przez ubezpieczoną może podlegać ponownemu badaniu w dalszym toku postępowania.

Organ rentowy podniósł, że wydane orzeczenie zamyka drogę do skontrolowania wyroku zapadłego w sprawie przed Sądem Okręgowym w Warszawie oraz przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie z rażącym naruszeniem prawa. Przedmiotem sporu jest ustalenie prawa do rekompensaty na dzień wydania decyzji z dnia 19 marca 2021r. wobec zmiany stanu prawnego z dniem 1 stycznia 2024r., które to przepisy zostały błędnie zastosowane przez sądy obu instancji.

Zdaniem Zakładu w sprawie występuje istotny problem prawny dotyczący ustalenia prawa do rekompensaty od dnia 27 listopada 2020r. wobec zmiany stanu prawnego w tym zakresie z dniem 1 stycznia 2024r.

W skardze kasacyjnej Zakład oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 89283,60 zł (wysokość rekompensaty). Kwota ta nie była kwestionowana przez ubezpieczoną i Sąd Apelacyjny w postępowaniu odwoławczym. Bezzasadne było zatem ponowne badanie wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym (art. 25 §1 k.p.c w zw. z art. 26 k.p.c.).

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie. Decyzja z 19 marca 2021r. dotyczyła wyłącznie ustalenia prawa do rekompensaty , a nie przeliczenia wysokości emerytury.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 394¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na

postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (§ 1). Do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio, między innymi art. 397 § 1 i 1¹ k.p.c. (art. 394¹ § 3 k.p.c.). Zgodnie z art. 397 § 1 k.p.c. sąd rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego. Przepis art. 397 § 1 k.p.c. został zmieniony z dniem 28 września 2023 r. przez art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 1860). W art. 32 ust. 1 ustawy nowelizującej przewidziano, że w postępowaniach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie jej art. 1 pkt 15-20, 22-32 i 34 oraz art. 15 i art. 20, sąd rozpoznaje sprawę w składzie zgodnym z przepisami ustawy zmienianej w art. 1, art. 15 i art. 20 w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą.

Zażalenie podlegało oddaleniu jako nieuzasadnione.

Na wstępie należy podkreślić, że wszystkie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są co do zasady sprawami o prawa majątkowe i tak należy je traktować. Pośrednio wynika to z art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że wymienione kategorie spraw mają charakter majątkowy, jednak wartość przedmiotu zaskarżenia nie determinuje dopuszczalności skargi kasacyjnej, która w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przysługuje co do zasady wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi co najmniej 10.000 zł (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Skoro sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są sprawami o prawa majątkowe, to znaczy, że możliwe (a w niektórych przypadkach konieczne) jest oznaczenie w nich wartości przedmiotu sporu oraz wartości przedmiotu zaskarżenia, a sądy kolejnych instancji mają obowiązek egzekwowania od stron oznaczenia tej wartości oraz uprawnienie do weryfikacji podanych kwot.

W pierwszej kolejności należy odnieść się bezpośrednio do podstaw prawnych wydania przez organ rentowy decyzji, stanowiącej przedmiot badania i ocen w rozpoznawanej sprawie, ponieważ w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie w granicach jej treści i zakresu odwołania. Decyzja zapada po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego, którego przedmiotem i celem jest ustalenie prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego lub ich wysokości. Ubezpieczony przedstawia w nim wszelkie okoliczności wiążące się z warunkami stawianymi przez ustawę dla przyznania lub ustalania wysokości świadczeń. W późniejszym postępowaniu, wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, zgodnie z systemem orzekania w sprawach z tego zakresu, sąd nie rozstrzyga o zasadności wniosku, lecz o prawidłowości zaskarżonej decyzji. Sąd nie działa w zastępstwie organu rentowego, w związku z czym nie ustala prawa do świadczeń, i choć samodzielnie oraz we własnym zakresie rozstrzyga wszelkie kwestie związane z prawem lub wysokością świadczenia objętego decyzją, to jego rozstrzygnięcie odnosi się do zaskarżonej decyzji (art. 477⁹, art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.; por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601; z dnia 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, LEX nr 583831; z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210).

Nie ulega wątpliwości, że rozpoznawana sprawa ma charakter majątkowy, ponieważ dotyczy wysokości emerytury, a nie samego prawa do tego świadczenia. Skarga kasacyjna jest więc w niej dopuszczalna tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi co najmniej 10.000 zł.

Oznaczenie przez organ rentowy wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej wzbudziło uzasadnione wątpliwości Sądu Apelacyjnego, który z tej przyczyny postanowił o weryfikacji tej wartości. Do sądu drugiej instancji należy bowiem w pierwszej kolejności ocena dopuszczalności skargi kasacyjnej z punktu widzenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Prawidłowe zastosowanie przepisów o badaniu dopuszczalności skargi (art. 398⁶ § 2 w związku z art. 398² § 1 k.p.c.) doprowadziło więc do uruchomienia procedury sprawdzenia wartości przedmiotu

zaskarżenia, na co pozwalały zastosowane przez Sąd Apelacyjny przepisy (art. 25 § 1 w związku z art. 368 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).

Nie są zatem uzasadnione zarzuty zażalenia kwestionujące możliwość sprawdzenia przez sąd drugiej instancji (z urzędu) wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego oznaczonej przez pozwany organ. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego badanie wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w skardze kasacyjnej ma na celu sprawdzenie, czy skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na minimalną wartość zaskarżenia wymaganą od skargi kasacyjnej przez art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. i nie może być utożsamiane ze sprawdzeniem wartości przedmiotu sporu, o którym stanowią art. 25 i art. 26 k.p.c. O ile bowiem przepisy te wyrażają potrzebę ustabilizowania w postępowaniu cywilnym wartości przedmiotu sporu na potrzeby określenia właściwości rzeczowej sądu i wysokości należnych opłat sądowych, o tyle - gdy chodzi o określenie wartości przedmiotu zaskarżenia na użytek ustalenia dopuszczalności skargi kasacyjnej - potrzeba taka nie występuje. Ważne jest natomiast, by rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy podlegały jedynie te skargi kasacyjne, których dopuszczalność przewidują przepisy procesowe, a nie niewłaściwe określenie wartości przedmiotu sporu przez stronę na wcześniejszym etapie postępowania sądowego. W rezultacie, nawet brak sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w apelacji, nie eliminuje możliwości weryfikacji prawidłowości podanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 6 marca 2018 r., II UZ 119/17, LEX nr 2456371; z dnia 11 września 2013 r., II UZ 45/13, LEX nr 1375203; z dnia 11 maja 2022 r., II UZ 18/21, LEX nr 3435878). Należy przy tym pamiętać, że sąd drugiej instancji nie tylko jest uprawniony, lecz wręcz zobowiązany do sprawdzenia - w razie wątpliwości - wskazanej w skardze wartości przedmiotu zaskarżenia. Uprawnienie sądu obejmuje nie tylko skontrolowanie danych składających się na tę wartość, lecz także sposobu jej obliczenia, natomiast nie nakłada powinności jej samodzielnego ustalania. W sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe zwrócenie się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia jest uprawnionym sposobem jej weryfikacji (zob.

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2011 r., II UZ 27/11, LEX nr 1106736).

Wbrew odmiennemu stanowisku żalącego się, Sąd Apelacyjny trafnie uznał, że podana przez niego wartość przedmiotu zaskarżenia jest wątpliwa, przyjmując jako właściwy algorytm tego wyliczenia różnicę wysokości emerytury z uwzględnieniem rekompensaty i emerytury bez rekompensaty za okres jednego roku (art. 22 k.p.c.). Taki sposób ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie o rekompensatę z tytułu pracy w szczególnych warunkach jest utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienia: z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, OSNP 2020 nr 2, poz. 21; z dnia 15 lipca 2020 r., II UZ 5/20, LEX nr 3151533; z dnia 23 listopada 2022 r., II UZ 41/22, LEX nr 3549633).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach (art. 21 i następne ustawy o emeryturach pomostowych) ustala się jako różnicę wysokości emerytury z rekompensatą i bez rekompensaty. Inaczej rzecz ujmując, skarga kasacyjna w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach jest dopuszczalna, jeżeli 12-krotność różnicy wysokości emerytury obliczonej z rekompensatą oraz bez rekompensaty przekracza kwotę 10.000 zł (art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 21 i następne ustawy o emeryturach pomostowych). W rozpoznawanej sprawie kwota ta wynosi 5 677,68 zł, i w konsekwencji została ustalona w zaskarżonym postanowieniu jako wartość przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2023 r. III UZ 17/23, LEX nr 3646724).

Wobec prawidłowości zaskarżonego postanowienia, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia.

M.G.

[a.ł.]

